ΕΥΑΓΓ. ΚΥΡΙΑΚΗ

Μαρξιστικαὶ οὐτοπίαι

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΘΗΝΑΙ
1938

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΑΙ ΟΥΤΟΠΙΑΙ

ΥΠΟ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΘΗΝΑΙ

1938

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μέχρι τοῦδε, ὁ Μαρξισμός, ἐξητάζετο ἀπὸ αἰσθηματικῆς μᾶλλον πλευρᾶς, παρὰ πνευματικῆς. Ἀντιμετωπίζετο, δηλαδή, ἐντὸς μιᾶς ἀτμοσφαίρας, κατ' ἐξοχὴν δυσμενοῦς, διὰ τὴν πλήρη καὶ βαθεῖαν κατανόησιν τῆς ἰδεολογίας του.

Καὶ τοῦτο, διότι εἰς τὴν Εὐρώπην γενικῶς, ἐπεκράτουν δύο εἰδῶν συναισθήματα, ἔναντι τοῦ μαρξισμοῦ: ἀφ' ἑνός, φόβος τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ ἐγωϊστικὴ μέριμνα κατοχυρώσεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ κόσμου. Ἀφ' ἑτέρου, ἐπιφανειακή, ἐπιπολαία καὶ ἀλόγιστος προσχώρησις εἰς τὰς μαρξιστικὰς τάξεις τῆς πλειονοτητος τῶν διανοουμένων καὶ ψευδονεωτεριστῶν. Εἰς τὸ βάθος ὅμως, τῆς μαρξιστικῆς ἰδεολογίας καὶ πίστεως, οὐδὲν ἐκ τῶν δύο στρατοπέδων εἰσέδυσε.

Ὁ Βλαδίμηρος Σολόβιεφ, ἐπιφανὴς Ρῶσσος φιλόσοφος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἔλεγε: διὰ νὰ κατανικήσωμεν τὸ ψεῦδος τοῦ μαρξισμοῦ, πρέπει νὰ συλλάβωμεν τὴν ἐσωτερικὴν ὑφὴν αὐτοῦ.

Πράγματι! Ἡ θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ περικλείει ἀναρίθμητα ψεύδη. Συγχεόμενα δὲ ταῦτα μὲ ὡρισμένας ἀληθείας, ταθίστανται εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐπικίνδυνα, ὥστε ἀπολήγουν εἰς τὸ νὰ κηλιδώσουν καὶ νὰ ἀπονεκρώσουν τὰ πάντα γύρω μας.

Ὁ μαρξισμός, κατὰ γενικὴν ἀντίληψιν, εἶνε ὑπόθεσις τῶν μορφωμένων. Ἑπομένως αὐτοὶ—τὸ στρῶμα τῶν μορφωμένων—πρέπει νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἔρευνά του, ἀφοῦ βεβαίως, προηγουμένως, ἐκκαθαρίσουν τὰς σκέψεις των, ἀπὸ τὴν μέχρι τοῦδε θεωρητικὴν ἐπίδρασίν του. Εἶνε ἔργον κυρίως τῶν μορφωμένων, διότι ἡ πλατειὰ μᾶζα τοῦ λαοῦ, οὐδέποτε ἔχει διαφορετικὰ διανοήματα, ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγούς του.

Ἀληθὲς ἐπίσης εἶνε, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος τούτου, ἐκ μέρους τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς παιδείας—νὰ κατανοήσουν δηλαδή, τὸν μαρξισμὸν—δὲν ἐμφανίζεται εὐ-

χερής. Δὲν ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο, ἁπλῶς καὶ μόνον, καλὴ θέλησις, οὔτε εὐμενὲς πολιτικὸν φρόνημα, οὔτε καταπολέμησις τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων αὐτοῦ. Ἀπαιτεῖται πρὸ παντός, ἡ κατανίκησις τῶν λογικῶν προϋποθέσεων καὶ δογματικῶν ἐννοιῶν τοῦ μαρξισμοῦ—οἰκονομικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ πολιτειοκρατικῶν—ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι θεμελιοῦνται, κατ' ἀρχήν, ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοπολιτικοῦ ἀ τ ο μ ι κ ι σ μ ο ῦ. Ἀτομικισμὸς δὲ καὶ μαρξισμός, ὡς γνωστόν, ἀποτελοῦν τοὺς κλάδους ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ δένδρου.

Ἡ νέα πνευματικὴ ἡγεσία, ἡ ὁποία εἶνε ἐπιφορτισμένη μὲ τὸ βαρὺ ἔργον τῆς μορφοποιήσεως τῶν νέων κοσμοθεωρητικῶν ρευμάτων, ἔχει πρώτιστον καὶ ὑπέρτατον καθῆκον, ἀνεξαρτήτως τῶν αἰσθηματικῶν καὶ πραγματικῶν δυσχερειῶν τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει νὰ προβῇ εἰς τὴν ἄμεσον καὶ ὁριστικὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ πτωχεύσαντος λιμπεριαλιστικοῦ αἰῶνος.

Θὰ ἐπιτύχῃ δὲ τοῦτο εὐχερῶς, ὅταν ἀνοίξῃ διάπλατα τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ ὅταν τακτοποιήσῃ μὲ σύστημα καὶ λογικήν, τὰς σκέψεις της μέσα εἰς τὸ κεφάλι της. Καὶ προ παντός, ὅταν παύσῃ νὰ σκέπτεται, ὅπως ἐσκέπτετο κατὰ τὸν ἐγωϊστικὸν καὶ διαλυτικὸν 19ον αἰῶνα.

Ἄς συλλογισθῇ ἀκόμη, ὅτι αἱ θεμελιώδεις καὶ οὐσιώδεις ἰδέαι τοῦ αἰῶνος τούτου, κατεσυνετρίβησαν ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς σημερινῆς πραγματικότητος καὶ οἱ βράχοι τῆς πίστεώς του, ἐσκορπίσθησαν εἰς τοὺς ἀνέμους, ὅπως ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Αἱ ἰδέαι περὶ ἱστορίας, παρόντος, καὶ ὁλοκληρώσεως τοῦ αἰῶνος τούτου—τοῦ 19ου—ἔγιναν, διὰ νυκτός, ἱστορία.

Αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, ἂς περιλάβωμεν μεταξὺ τῶν σημείων τῆς νέας πνευματικῆς σταυροφορίας καὶ αὐτὴν ἂς ταριχεύσωμεν ὡς μούμιαν—κλασσικὸν δεῖγμα μιᾶς π α λ α ι ᾶ ς ἐ π ο χ ῆ ς.

Ἡ νέα πραγματικότης, πηγάζουσα ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ 20ῦ αἰῶνος, ἐργάζεται πρὸς μυρίας κατευθύνσεις καὶ μὲ ἀπείρους καὶ πολυμόρφους ἰδέας. Διεισδύει παντοῦ καὶ δημιουργεῖ νέας μορφὰς ζωῆς, διότι εἶνε ἡ ὁλοκλήρωσις τοῦ Παρόντος. Παρὸν δέ, εἴμεθα ἡμεῖς — ἡ γενεὰ τοῦ 20ῦ αἰῶνος.

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΑ ΨΕΥΔΗ

Ὁ μαρξισμὸς εἶνε μία πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ δύναμις, ἡ ὁποία, χάρις εἰς τὴν ἀληθῶς δαιμονίαν δραστηριότητά της, κατέκλυσε τὸν κόσμον καὶ ἀπέκτησε, σὺν τῷ χρόνῳ, ἱστορικὴν σημασίαν. Ἀκριβῶς δέ, τὸ δαιμονιακὸν τῆς δυνάμεως τοῦ μαρξισμοῦ, ἀποδεικνύει: ἀφ' ἑνὸς μέν, τὴν εἰλικρίνειαν μετὰ τῆς ὁποίας, ὅλοι ἡμεῖς, ἀντιμετωπίσαμεν τὴν διεισδυτικὴν διδασκαλίαν του. Ἀφ' ἑτέρου δέ, τὴν ἐπιπολαιότητα τὴν ὁποίαν ἐπεδείξαμεν κατὰ τὴν περίοδον τῶν δυσχερειῶν τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Ἐξ ἄλλου ὅμως παρεγνωρίσαμεν ἀδικαιολογήτως, τὴν σημασίαν καὶ τὰς συνεπείας τῆς δυστυχίας τοῦ ἐργάτου, ἡ ὁποία προεκλήθη ἐκ τῆς κακῆς λειτουργίας τοῦ καπιταλιστικοῦ μηχανισμοῦ καὶ δὲν ἐπλουτίσαμεν ἀρκετὰ τὰς πνευματικὰς γραμμὰς τοῦ στρατοπέδου μας, μὲ ἐπιστήμονας καὶ μορφωμένους, ἱκανοὺς ν' ἀντιπαραταχθοῦν πρὸς ἕνα τόσον ἰσχυρὸν ἐχθρόν.

Γνωρίζομεν βεβαίως ὅτι ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν ἐργαζομένων, ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν θεωρητικὴν σύνθεσιν, τόσον τοῦ μαρξισμοῦ, ὅσον καὶ πάσης ἄλλης κοσμοθεωρίας. Καὶ ὅτι θεωρεῖ, τὴν δηδημιουργικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογήν. σπουδαιοτέραν οἱασδήποτε θεωρίας.

Ἐν τούτοις, ἡ ἀνωτέρω ἄποψις, δὲν εἶνε οὔτε καθολική, οὔτε ἡ ὀρθοτέρα. Σήμερον, ἔχει καταστῆ πλέον κοινὴ συνείδησις, ὅτι ἡ δημιουργικὴ ἐργασία τῆς νέας προσπαθείας μας, θὰ θριαμβεύσῃ τότε μόνον, ὅταν αὕτη θεμελιωθῇ ἐπὶ θεωρητικῶν βάσεων καὶ ὅταν ἐπιδιωχθῇ ἡ διείσδυσίς της, διὰ πνευματικῶν μέσων.

Ὅταν, δηλαδή, α) μελετήσωμεν κατὰ βάθος τὴν μαρξιστικὴν θεωρίαν καὶ εἰσχωρήσωμεν εἰς τὴν θεωρητικήν της συγκρότησιν καὶ β) ἀντιτάξωμεν κατ' αὐτῆς, τὴν ἰδικήν μας νέαν ἀναδημιουργικὴν κοσμοθεωρίαν.

Πρὸς ἐξυπηρέτησιν δὲ αὐτοῦ τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, θὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐνταῦθα: πρῶτον, νὰ ἀναπτύξωμεν συνοπτικῶς, τὴν

οἰκονομικὴν διδασκαλίαν τοῦ μαρξισμοῦ καὶ δεύτερον, νὰ χαράξωμεν τὰς γενικὰς γραμμὰς μιᾶς συντόμου κριτικῆς αὐτῆς. Διότι πιστεύομεν, ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη τῆς ἀνατροπῆς τῆς μαρξιστικῆς κοσμοθεωρίας, τίθεται πλέον ὡς ἐπιστημονικὸν καθῆκον εἰς τὴν νέαν γενεάν, εἰς ἐκείνην ἡ ὁποία φιλοδοξεῖ νὰ δημιουργήσῃ νέα κοσμοθεωρητικὰ σχήματα καὶ νέας μορφὰς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ προσπάθειά μας προσκρούει εἰς πλείστας ὅσας δυσχερείας. Ἐξ ἄλλου ὅμως, εἶνε γνωστόν, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τῶν μαρξιστικῶν ἐννοιῶν, ἔχει οὕτω πως ἀνεγερθῆ, ὥστε ἡ κατακρήμνισις μιᾶς καὶ μόνον ἰδεολογικῆς πλευρᾶς, τούτου, θὰ συνεπιφέρῃ αὐτομάτως, τὴν ἐκ βάθρων διάσεισιν τοῦ ὅλου συγκροτήματος. Ἑπομένως, πρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν μαρξιστικὴν θεωρίαν, εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς πολυπλόκους ἀτραποὺς καὶ νὰ μὴ διστάσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ἐπικινδυνωδεστέρας ἐκ τῶν ἰδεῶν της.

Διότι, ὅταν κατορθώσωμεν νὰ διαφωτίσωμεν καὶ τὰς πλέον ἀποκρύφους πτυχὰς τοῦ μαρξιστικοῦ δόγματος καὶ τοποθετήσωμεν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ζωῆς τὰς δοξασίας του, τότε θὰ ἀνακαλύψωμεν πόσον ἀβαθές, ἀσταθὲς καὶ δημαγωγικὸν—ἐπικίνδυνον—ἦτο, τοῦτο δηλαδὴ τὸ μέγεθος τῆς μαρξιστικῆς ουτοπίας καὶ τοῦ μαρξιστικοῦ μύθου. Μὲ ἄλλους, λόγους θὰ ἀποκαλυφθῆ τὸ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟΝ ΨΕΥΔΟΣ.

Ὥστε τὸ ἐρώτημα τίθεται, ὡς ἑξῆς: ποῖον εἶνε τὸ μαρξιστικὸν οἰκονομικὸν ψεῦδος, ποία δηλαδή, ἡ μαρξιστικὴ περὶ οἰκονομίας θεωρία;

Τὴν ἀνάλυσιν τῆς περὶ οἰκονομίας κοσμοθεωρίας, ἂς ἐπιτρέψουν οἱ μαρξισταί, νὰ φέρῃ εἰς φῶς, μὲ πλήρη ἀνεξαρτησίαν, ἕνας μὴ μαρξιστής, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, θὰ καταφύγῃ μόνον εἰς ἐπιστημονικὰ μέσα, ἀκριβῶς ὅπως ἕνας θεωρητικὸς μαρξιστής. Τοῦτο δέ, διὰ παραχωρηθῆ ἔπειτα εἰς αὐτὸν τὸ ἴδιον δικαίωμα νὰ ἀντικρούσῃ τὰς ἰδέας των, ὄχι βεβαίως μὲ ξένα, ἀλλὰ μὲ τὰ ἴδια ὅπλα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐγχειρίσῃ εἰς αὐτὸν ἡ θεωρία των καὶ ἡ κοσμοθεωρητικὴ συγκρότησις αὐτῆς.

Ὥστε πρῶτον, ἡ ἀνάλυσις τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καὶ κατόπιν ἡ κριτικὴ καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ

Α΄.—Ἡ ἔννοια τῆς «ἀξίας χρήσεως» καὶ τοῦ «ἀγαθοῦ».

Χαρακτηριστικὸν τῆς μαρξιστικῆς ἐννοίας περὶ «ἀγαθοῦ», εἶνε, ὅτι συμπίπτει αὕτη μὲ τὴν ἀντίληψιν τῆς λιμπεραλιστικῆς σχολῆς, σημαίνει δὲ κάθε ἀντικείμενον τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἕνα πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μὲ τὰς ἰδιότητάς του, ἱκανοποιεῖ μίαν οἱανδήποτε ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ σῖτος, ὁ ἀδάμας κλπ. εἶνε «ἀξία χρήσεως», ἕνα ἀγαθόν. Δὲν ἀποτελεῖ ὅμως, κατὰ τὸν Μάρξ, «ἀγαθόν», τὸ προϊὸν τοῦ πνεύματος, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι, ὁ λόγος, τὸ σύγγραμμα, ὁ ζωγραφικὸς πίναξ κλπ. Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ὅμως ἀρχῆς, πηγάζουν αἱ κατωτέρω θεμελιώδεις ἔννοιαι :

Β΄.—Πλοῦτος καὶ ἀξία.

Κατὰ τὴν μαρξιστικὴν θεωρίαν, «πλοῦτος εἶνε μία τεραστία συσσώρευσις ἐμπορευμάτων», κάθε δὲ ἐμπόρευμα κεχωρισμένως λαμβανόμενον, ἀποτελεῖ τὴν στοιχειώδη μορφὴν τοῦ πλούτου (Μάρξ Κεφ. I σελ. 1). Ὅσον περισσότερα λοιπόν, τοιαῦτα ἐμπορεύμα κατέχομεν, τόσον πλουσιώτεροι εἴμεθα, τὸ δὲ μέγεθος αὐτοῦ τοῦ πλούτου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀξίαν κάθε ἐμπορεύματος, αὐτοτελῶς λαμβανομένου. Ἡ ἀξία ὅμως αὕτη, κατὰ τὸν Μάρξ, καθορίζεται ἀπὸ τὰς ὥρας ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι κατηναλώθησαν πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἐμπορεύματος. Ἔχομεν δηλ. τὴν αὐτὴν διατύπωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἀξίας πρὸς τὴν κλασσικὴν διδασκαλίαν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας τῆς λιμπεραλιστικῆς ἐποχῆς τοῦ Σμὶθ καὶ τοῦ Ρικάρντο. Ὅταν ἐπὶ παραδείγματι, διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς τραπέζης ἀπαιτοῦνται 100 ὧραι ἐργασίας, τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ εἶνε ἀξίας 100 ἐργατικῶν ὡρῶν—οὔτε περισσότερον, οὔτε ὀλιγώτερον. Ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία, δύναται ἀναλόγως τῆς ζητήσε-

ως τοῦ ἐμπορεύματος τούτου, νὰ μεταβληθῇ, ἀλλὰ πάντοτε κυμαίνεται περὶ τὴν «φυσικὴν ἀξίαν του». Ὅταν πάλιν, λόγῳ ἀναγκῶν τῆς ἀγορᾶς, ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία ἀνέλθη εἰς 105 ἢ 110 ἐργατικὰς ὥρας, τότε καὶ τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία θὰ παραγάγουν ἀφθόνως ἐκ τοῦ ἐμπορεύματος τούτου καὶ θὰ κατακλύσουν τὴν ἀγοράν, διότι θὰ πιστεύσουν εἰς μεγάλα κέρδη. Ὡς ἀναγκαῖον δὲ ἐπακόλουθον, θὰ ἔχωμεν τὴν πτῶσιν τῶν τιμῶν, ὁπότε τὸ κεφάλαιον θὰ ἀποσυρθῇ καὶ αἱ τιμαὶ θὰ ἀνέλθουν καὶ πάλιν. Ἡ τιμὴ συνεπῶς, δὲν παίζει πρωτεύοντα ρόλον, ἡ ἀξία εἶνε τὸν πᾶν. Ἡ ἀξία ὅμως τῶν ἀγαθῶν, καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν αὕτη περικλείει. Τὰ ἀγαθά, συνεπῶς, εἶνε «ὑλοποιηθεῖσα», «ἐνσωματωμένη», «παγωμένη», ἀνθρωπίνη ἀξία.

Καὶ πάλιν ὁ Μὰρξ ἀντέγραψε τὰς ἰδέας τοῦ Ρικάρντο. Ἀλλά, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, παρεποίησε τὰς σκέψεις του καὶ ἐχρησιμοποίησε τὸν Ρικάρντο, διὰ νὰ φθάση εἰς τὰ ἰδικά του συμπεράσματα. Προσεπάθησε νὰ ἀντικρούση αὐτὸν καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι, οὐχὶ ἡ περιεχομένη εἰς κάθε ἀντικείμενον, ἐργασία, ἀλλὰ ἡ χρησιμότης τοῦ ἀντικειμένου καθορίζει τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Καὶ λέγει : ἀποτελεῖ βεβαίως προϋπόθεσιν, ὅπως τὰ ἐμπορεύματα τὰ ὁποῖα φθάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν εἶνε χρήσιμα, πλὴν ὅμως, ἡ ποιότης τῆς χρήσεως, εἶνε καὶ πάλιν διαφορετική. Τὸ ποσὸν τῆς κοινωνικῆς ἀναγκαίας ἐργασίας ἢ ὁ χρόνος ἐργασίας, ὁ ὁποῖος εἶνε κοινωνικῶς ἀναγκαῖος, διὰ νὰ παραχθῇ μία ἀξία χρήσεως, αὐτὸς μόνον καθορίζει τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας. Ὥστε τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας ἑνὸς ἐμπορεύματος, καθορίζεται ἀπὸ τὸν χρόνον ἐργασίας, τὸν κοινωνικῶς ἀναγκαῖον, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐμπορεύματος αὐτοῦ. Δὲν λέγομεν, ἐπὶ παραδείγματι, «ἡ ἐνδυμασία αὕτη ἔχει ἀξίαν 40 ἐργατικῶν ὡρῶν, ἀλλά: «ἀξίζει ὅσον καὶ 20 πήχεις ὑφάσματος ἢ 10 γραμμάρια χρυσοῦ». Ἡ ἐνδυμασία αὐτοτελῶς λαμβανομένη — αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν — δὲν ἀποτελεῖ εἰσέτι ἐμπόρευμα. Ἐμπόρευμα γίνεται τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ θελήσῃ τις νὰ ἀνταλλάξῃ αὐτὴν μὲ ἕτερον ἐμπόρευμα. Ἑπομένως καὶ ἡ ἀξία ἑνὸς ἐμπορεύματος ***καθορίζεται*** ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐργασίας, τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας διὰ τὴν κατασκευήν του, ἐκφράζεται ὅμως διὰ τῆς σχέσεως τοῦ μεγέθους τούτου πρὸς τὸ μέγεθος ἢ τὰ μεγέθη

τῆς ἀξίας ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἄλλων ἐμπορευμάτων, δηλαδὴ ἐκφράζεται μὲ τὴν **ἀνταλλακτ κήν των σχέσιν**.

Ἐν τούτοις ἡ ἀξία χρήσεως τοῦ ἐμπορεύματος μὲ τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται ἡ ἀξία τοῦ ἑτέρου ἐμπορεύματος—ὁ Μὰρξ ἀποκαλεῖ τοῦτο ἰσοδύναμον—aéquivalent—δὲν εἶνε πρᾶγμα διάφορον. Τὰ δύο ἐμπορεύματα πρέπει νὰ εἶνε διάφορετικά. Ἡ ἐξίσωσις: μία ἐνδυμασία=μία ἐνδυμασία εἶνε ἀνόητος καὶ ἐσφαλμένη

Μὲ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τῶν ἰδεῶν, προσπαθεῖ ὁ Μὰρξ νὰ καθορίση ἕνα ἑνιαῖον μέτρον ἀξίας τῶν ἀγαθῶν. Ὁ Μὰρξ κατέληξεν εἰς συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ὁ Ρικάρντο καὶ οἱ ἀστοὶ οἰκονομολόγοι, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐμφανίσουν εἰς τὴν διδασκαλίαν των καὶ ἰδίᾳ ἐν σχέσει μὲ τὸ ζήτημα:

Γ΄.—Παραγωγικὴ ἐργασία.

Τί εἶναι παραγωγικὴ ἐργασία; ποῖος εἶνε ὁ δημιουργὸς ἀξιῶν; Αὐτὸ εἶνε τὸ ἐρώτημα. Τὸ ἐρώτημα τοῦτο θέτει ὁ ἴδιος ὁ Μὰρξ λέγων: μόνον ἡ ζωϊκή, ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία; Διότι τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον εἶναι «συσσωρευμένη», «παραχθεῖσα» ἐργασία, κατὰ τοὺς κλασσικοὺς καὶ τὸν Μάρξ. ἔχει συνυπολογίσει, ἤδη, κατὰ τὸ παρελθόν, τὰς ὥρας ἐργασίας, τὰς **ὁποία**; περικλείουν τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς.

Παράδειγμα: ὁ ἐπιπλοποιὸς ὅστις κατασκευάζει μίαν τράπεζαν, κατεργάζεται τὴν ἀναγκαίαν ξυλείαν ἐντὸς 100 ἐργατικῶν ὡρῶν. Εἰς τὰς 100 ὅμως αὐτὰς ὥρας, περιλαμβάνονται, τοὐλάχιστον, 50 ὧραι εἰς ἐργασίαν, διὰ τὴν κοπήν, τὴν μεταφορὰν τοῦ ξύλου καὶ διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τούτου εἰς τὸν τόρνον. Διότι ἡ ξυλεία, εἶνε ἀκατέργαστον ὑλικόν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὴν ψαρόκολλα, χρώματα καὶ βερνίκια. Ἡ ξυλεία εἶνε ἡ πρώτη ὕλη, ἡ ψαρόκολλα, χρῶμα καὶ βερνίκια, βοηθητικὰ μέσα. Τὸ ροκάνι, τὸ πριόνι κλπ. εἶνε ἐργαλεῖα. Ὥστε, αἱ 50 ὧραι τῆς «προεργασίας» τῆς «σχηματισθείσης» ἐργασίας, ἀποτελοῦν τὸ κεφάλαιον καὶ αἱ ἕτεραι 50 ὧραι τὴν ζωϊκήν, ἢ χειρωνακτικὴν ἐργασίαν. Ὅταν ὅμως μία μηχανὴ—ἐπὶ παραδείγματι, ἕνας τόρνος—ἡ ὁποία εἰργάσθη χιλίας φοράς, φθαρῇ καὶ καταστῇ ἀμεταχείριστος, τότε τὸ παραγόμενον ἐμπόρευμα ἐπιβαρύνεται, λόγῳ τῆς χρήσεως ταύτης, μὲ ἓν χιλιοστὸν ἀξίας, δηλαδή, μιᾶς ἐργατικῆς ὥρας ἐπὶ πλέον. Ἡ μηχανή, ἐκ τῆς χρήσεως, ἀπώλεσε μιᾶς

ὥρας ἀξίαν, ἡ κατασκευασθεῖσα τράπεζα ἐπεβαρύνθη διὰ μιᾶς ὥρας, ἐπὶ πλέον, ἀξίαν. Ὥστε τὸ κεφάλαιον, ἁπλῶς «μεταφέρει τὴν παλαιάν του ἀξίαν» καὶ «συνυπολογίζει» αὐτήν, οὐδέποτε ὅμως δημιουργεῖ νέας ἀξίας. Διὰ τοῦτο, τὸ κεφάλαιον δὲν εἶνε παραγωγικὸν καὶ δημιουργικόν. Οὕτω ἀποφ αίνεται ὁ Μάρξ.

Ἀντιθέτως, δημιουργικὴ ἐργασία εἶνε ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία, ἡ δύναμις ἐργασίας. Αὐτὴ καὶ μόνον εἶνε ἐμπόρευμα. Μὲ τὸν ὅρόν «δύναμις ἐργασίας», λέγει ὁ Μάρξ, «ἐννοῦμεν τὸ σύνολον τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἱκανοτήτων, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὸ σῶμα, εἰς τὴν ζωντανὴν προσωπικότητα ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ τὰς ὁποίας οὗτος θέτει εἰς κίνησιν, ὁσάκις πρόκειται νὰ παραγάγῃ διαφόρους ἀξίας χρήσεως. Καὶ διὰ νὰ ὑπάρχῃ δύναμις ἐργασίας, πρέπει νὰ ζῇ ὁ ἐργάτης. Διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐργάτου, χρειάζεται ἓν ὡρισμένον ποσὸν τροφίμων—μέσων ζωαρκείας. Ὁ χρόνος ἐργασίας, ἑπομένως, ὅστις ἀπαιτεῖται διὰ νὰ παραχθῇ ἡ δύναμις ἐργασίας, εἶνε ἴσος πρὸς τὸν χρόνον ἐργασίας, τὸν κοινωνικῶς ἀναγκαῖον, διὰ νὰ παραχθῇ τὸ ἀναγκαῖον αὐτὸ ποσὸν τῶν τροφίμων. Ὅσον περισσοτέραν ἐργατικὴν δύναμιν ἐξοδεύει ὁ ἐργάτης, ὅσον δηλαδὴ περισσότερον καὶ ἐντατικώτερον ἐργάζεται, τόσον ἀφθονώτερα τρόφιμα χρειάζεται, διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ δυνηθῇ οὕτω, νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐργασίαν του, τὴν ἑπομένην ἡμέραν.

Πῶς γίνεται ἡ ἐργασία ἐδῶ; Ἂς λάβωμεν αἴφνης, ἕναν ὑφαντήν, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐργοστασίου. Τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας του ἀνήκει εἰς τὸν καπιταλιστὴν καὶ ἐκεῖ γίνεται ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀξιῶν. Ὁ καπιταλιστὴς ἀγοράζει τὴν δύναμιν ἐργασίας διὰ μίαν ἡμέραν. Τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐργάτου τρόφιμα παράγονται, ἄς ὑποθέσωμεν, ἐντὸς ἓξ ὡρῶν κοινωνικῶς ἀναγκαίας, ἐργασίας. Ἡ ἑξάωρος αὕτη ἐργασία εἶνε «ἐνσωματωμένη» εἰς 3 δραχμάς. Ὁ καπιταλιστὴς ἀγοράζει τὴν δύναμιν ἐργασίας εἰς τὴν ἀξίαν της, δηλαδὴ πληρώνει εἰς τὸν ἐργάτην 3 δραχμὰς τὴν ἡμέραν. Ἂς ὑποθέσωμεν τώρα, ὅτι ὁ καπιταλιστής, νομίζει ὅτι τὸ βαμβακερὸ νῆμα εἶνε ἀξία χρήσεως, ἡ ὁποία ἔχει μεγάλην ζήτησιν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἡ πώλησίς της ἐμφανίζεται εὐχερεστάτη. Ἀποφασίζει, λοιπόν, νὰ κάμῃ παραγωγὴν νήματος, ἀγοράζει μέσα ἐργασίας —ἐπὶ παραδ. μίαν κλωστοϋφαντουργικὴν μηχανὴν καὶ βάμβακα. Μία λίτρα βάμβακος περικλείει—ἐνσωματωμένας—δύο ὡρῶν ἐρ-

γασίαν, δηλαδὴ κοστίζει 1 δραχμήν. Μὲ μίαν λίτραν βάμβακος παράγει, ἂς ὑποθέσωμεν, μίαν λίτραν νήματος. Μὲ τὴν παραγωγὴν ὅμως 100 λιτρῶν φθείρεται μία κλωστοϋφαντουργικὴ μηχανή. Ἄρα, διὰ κάθε λίτραν, ἡ φθορὰ ἰσοῦται μὲ $1/_{100}$ μηχανῆς. Μία κλωστοϋφαντουργικὴ μηχανὴ περικλείει 20 ὡρῶν ἐργασίαν=10 δραχμάς. Μὲ μίαν ὥραν ἐργασίας γνέθονται 2 λίτρες βάμβακος, ἑπομένως μὲ 6 ὡρῶν ἐργασίαν 12 λίτρες, ὑπὸ τὸν ὅρον πάντοτε, ὅτι ὑφίστανται ὁμαλαὶ συνθῆκαι παραγωγῆς.

Ἐρωτᾶται, λοιπόν: ποία θὰ εἶναι ἡ ἀξία μιᾶς λίτρας νήματος; Ὁ Μὰρξ ἀποφαίνεται, ὅτι, ἐν πρώτοις, θὰ ἔχῃ τὴν ἀξίαν τοῦ βάμβακος καὶ τῶν ὑφαντουργικῶν μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι κατηναλώθησαν διὰ νὰ παραχθῇ ἡ ὡρισμένη αὕτη λίτρα νήματος. Ἡ ἀξία ὅμως αὕτη, ἡ «σχηματισθεῖσα» ἢ «μεταφερθεῖσα» συνυπολογίζεται εἰς τὸ προϊὸν ὁλόκληρος, δηλαδή, οὔτε μεγαλυτέρα οὔτε μικροτέρα καὶ προστίθεται, εἰς τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἀποδώσῃ ἡ ἐργασία τοῦ ὑφαντουργοῦ τοῦ ἐπεξεργασθέντος τὸν βάμβακα.

Ἐντὸς μιᾶς ἐργασίμου ὥρας, λέγει ὁ Μάρξ, γνέθονται 2 λίτρες, ὑπολογιζομένου ὅτι 1 δραχμὴ περιέχει 2 ὡρῶν ἐργασίαν. Ἑπομένως μία ὥρα ἐργασίας εἶνε ἀξία: $^1/_2$ δραχμῆς.

Ἡ ἀξία, συνεπῶς, 1 λίτρας νήματος θὰ καθορισθῇ, συμφώνως πρὸς τὸν ἀνωτέρω ὑπολογισμόν: μὲ τὴν ἀξίαν μιᾶς λίτρας βάμβακος (=1 δραχμὴ) $+ \frac{1}{100}$ κλωστοϋφαντουργικὴ μηχανὴ ($= \frac{1}{10}$ δραχμῆς) $+ \frac{1}{2}$ ὥρα ἐργασίας ($= \frac{1}{4}$ δραχμῆς) ἢ εἰς δραχμάς, ἐν συνόλῳ: $1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{4} = 1$ δραχμὴ καὶ 35 λεπτά. Εἰς 6 ὥρας, ἑπομένως, θὰ γνεθοῦν 12 λίτρες νήματος ἀξίας 16,20 δρχ. Τί ἐκόστισεν ὅμως, εἰς τὸν ἐργοστασιάρχην τὸ προϊὸν αὐτό; Ἔδωσε διὰ 12 λίτρας βάμβακος 12 δραχ. διὰ $\frac{12}{100}$ κλωστοϋφαντουργικῆς μηχανῆς 1,20 δρχ. καὶ διὰ 1 δύναμιν ἐργασίας. 3 δραχμάς: σύνολον 16,20 δραχ. δηλαδὴ τόση, ὅση εἶνε καὶ ἡ ἀξία τοῦ παραχθέντος προϊόντος.

Ὥστε μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, ἡ ἐπιχείρησις εἰργάσθη δωρεάν; Τὸ ἐμπόρευμα, δημιούργημα «τῆς δυνάμεως ἐργασίας τοῦ ἐργάτου», δὲν προσεκόμισεν εἰς αὐτὸν καμμίαν ὑπεραξίαν; Ὄχι, λέγει ὁ Μάρξ. Ὁ βιομήχανος δὲν εἶναι ἀνόητος. Τὴν

ἀξίαν χρήσεως τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως ἠγόρασε ***δι' ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν.*** Διὰ τοῦτο ὁ ἐργάτης ἐργάζεται ὄχι 6 ὥρας, ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἤτοι 12 ὥρας.

Ὕστερα ἀπὸ τὰς 6 αὐτὰς ὥρας, εὐθὺς ὡς τελειώσῃ ἡ ἐργάσιμος ἡμέρα, ὁ καπιταλιστὴς βιομήχανος, κατὰ τὸν Μάρξ πάντοτε, ἔχει 24 λίτρας βάμβακος, ἀξίας 32,40 δραχ. Ἔξοδα εἶχε 25 λίτρας βάμβακος = 24 δραχ. σὺν $\frac{24}{100}$ κλωστοϋφαντουργικῆς μηχανῆς = 2,40 δραχ. καὶ 1 δύναμιν ἐργασίας = 3 δραχ.: σύνολον 29,40 δραχ. Οὕτω, ἐκέρδισεν ὁ βιομήχανος 3 δραχμάς, τὰς ὁποίας ἀπεκόμισεν ἀπὸ τὴν ὑπεραξίαν, διότι ὁ βάμβαξ, ἡ μηχανὴ καὶ ἡ δύναμις ἐργασίας, ἠγοράσθησαν εἰς τὴν πραγματικήν των ἀξίαν. Ἂν ἐκέρδισεν «ὑπεραξίαν», τοῦτο ἐπέτυχεν ὁ κεφαλαιοῦχος μόνον, διότι κατηνάλωσε τὰ «ἀγορασθέντα» αὐτὰ ἐμπορεύματα καὶ κατηνάλωσε τὰ «ἀγορασθέντα» αὐτὰ ἐμπορεύματα καὶ κατηνάλωσε ταῦτα, ὡς ***μέσα παραγωγῆς*** καὶ ὡς ***μέσα ἀπολαύσεως.*** Καὶ τὴν ἀξίαν χρήσεως, τῆς «ἀγορασθείσης» ἐργατικῆς δυνάμεως, κατηνάλωσε καὶ ἐχρησιμοποίησε πέραν ἑνὸς ὡρισμένου σημείου. Ἑπομένως, ἀποφαίνεται ὁ Μάρξ, ἡ παραγωγή, ὡς φαινόμενον δημιουργίας ἀξιῶν, γίνεται συγχρόνως δημιουργὸς ὑπεραξίας καὶ ὡς τοιαύτη καταλήγει εἰς ἐκμετάλευσιν, ἐφ' ὅσον βεβαίως, ἡ ἐργασία τοῦ ἐργάτου διαρκεῖ πέραν ἑνὸς ὡρισμένου χρονικοῦ σημείου. Καὶ τοῦτο διότι ὁ ἐργάτης, ὁ ὁποῖος πρὸς διατήρησιν τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, ἔχει ἀνάγκην προϊόντων ἀξίας μόνον 6 ἐργασίμων ὡρῶν, δὲν ἀπολαμβάνει σύμφωνα μὲ τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους, εἰμὴ μόνον 6 ὡρῶν ἀμοιβήν, καίτοι παράγει προϊόντα 12 ὡρῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως καρποῦνται ἄλλοι.

Διὰ νὰ παραγάγῃ ὁ ἐργάτης ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, ἀξίαν, ἴσην πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεως, πρέπει νὰ ἐργασθῇ, ὅπως παρετηρήσαμεν ἀνωτέρω, ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα, δηλ. 6 ὥρας. Ὁ χρόνος αὐτὸς ἐργασίας εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐργάτου καὶ ἀρκετὸς διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὰ μέσα ζωαρκείας. Ὁ Μὰρξ ἀποκαλεῖ τοῦτο ἀναγκαῖον χρόνον ἐργασίας. Τὸ δὲ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἐργασίμου ἡμέρας, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἐργάτης ἐργάζεται πέραν τοῦ ἀναγκαίου χρόνου ἐργασίας, ὁπόταν δὲν δημιουργεῖ ἀξίαν πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεως, ἀλλὰ ***«ὑπεραξίαν»,*** διὰ τὸν

κεφαλαιοῦχον, ὁ Μὰρξ ὀνομάζει «**ἐπὶ πλέον χρόνον ἐργασίας**» καὶ τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, ἀποκαλεῖ «**ὑπερεργασίαν**». Ἡ ὑπερεργασία, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀναγκαίαν ἐργασίαν, εὑρίσκεται εἰς τὴν ἰδίαν σχέσιν, εἰς ἣν ἡ ὑπεραξία μὲ τὸ μεταβλητὸν κεφάλαιον.

Ἡ ὑπεραξία παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν μιᾶς ποσότητος προϊόντων, τὴν ὁποίαν ὁ Μὰρξ ἀποκαλεῖ: **ὑπεραξίαν**.

Μὲ τὴν ἀνωτέρω συνοπτικὴν ἀνάλυσιν τῆς διαλεκτικῆς διδασκαλίας τοῦ Μάρξ, ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς γενικὰς γραμμὰς ἑνὸς οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον, πολὺ βραδύτερον, ὡδήγησε τὴν ἐργατικὴν τάξιν εἰς σκληροὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνας, μὲ ἐπιδίωξιν, τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεγάλης αὐτῆς οὐτοπίας.

Δ΄.— Ὑπεραξία.

Ὁ Μὰρξ λέγει: δὲν κατηγοροῦμεν τὸν ἐργοδότην, διότι οὗτος ἁπλῶς ἀκολουθεῖ τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους, πληρώνων εἰς τὸν ἐργάτην ὡς ἀξίαν τῆς ἐργασίας, τόσα μόνον, ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς αὐτόν, διὰ μίαν ἀπολύτως λογικὴν διαβίωσιν. Ὅταν ὅμως, ὁ ἐργάτης δημιουργῇ πέραν τῶν ὅσων αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει ἀνάγκην, τότε ὁ ἐργοδότης, ὁ ὁποῖος πληρώνει 6 ὡρῶν ἐργασίαν καὶ ἀπολαμβάνει 12, ἔχει κάποιαν ἐπὶ πλέον ὠφέλειαν, ἕνα ἐπὶ πλέον «κέρδος». Αὐτὸ τὸ «ἐπιπλέον», τὸ «ὑπόλοιπον», εἶνε ἡ «ὑπεραξία« τοῦ Μάρξ, τὸ «κέρδος» τοῦ Ρικάρντο.

Καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ Μὰρξ εἶναι ὅτι, τὸ εἰσόδημα τοῦ ἐργοδότου, βασίζεται ἐπάνω εἰς «ἀπλήρωτη ἐργασία», εἰς κερδοσκοπίαν. Ὁ ἐργοδότης ὅμως — λέγει ὁ Μὰρξ — πρέπει νὰ καρπωθῇ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῶν 6 καὶ 12 ὡρῶν, τὴν ὑπεραξίαν αὐτήν, ἀναγκαστικῶς, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ φυσικὸς νόμος τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας. Ἡ μαρξιστικὴ διδασκαλία τρέφει ἕνα βαθὺ μῖσος ἐναντίον τοῦ συστήματος καὶ οὐχὶ ἐναντίον τῶν ἀτόμων. Ἐὰν καθίστα μόνον τὰ ἄτομα ὑπεύθυνα, τότε ὁλόκληρος ἡ μαρξιστικὴ κίνησις θὰ ἐλάμβανε τοιοῦτον ἄγριον ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα, ὥστε θὰ ἐτρόμαζε τοὺς πάντας καὶ θὰ ἀπεγυμνοῦτο τῶν συμπαθειῶν τῆς μάζης, ἐνῷ τώρα, δὲν κατηγορεῖ κανένα προσωπικῶς, ἀντιθέτως μάλιστα δικαιολογεῖ τούτους, ὡς ἀκολουθοῦντας ἀδηρίτους φυσικοὺς οἰκονομικοὺς νόμους. Μόνον ὁ φυσικὸς νόμος τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος

καὶ ἡ οἰκονομικὴ διάταξις τῆς κεφαλαιοκρατίας, μόνον ἐκεῖνα, εἶναι ὑπεύθυνα, κατὰ τὸν Μάρξ.

Εἴπομεν, ὅτι μόνον ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία, κατὰ τὸν Μάρξ, εἶναι δημιουργικὴ καὶ παραγωγική. Διότι ἡ ἔννοια «ἀγαθόν», εἰς τὴν οἰκονομικήν της σημασίαν, περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς ὅ,τι εἶνε ὑλικὸν καὶ ἁπτόν. Δυστυχῶς, ἡ ἄποψις αὔτη, ἀνευρίσκεται σήμερον ἀκόμη, εἰς πλεῖστα συγγράμματα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἄποψιν, ὁ ἐφευρέτης ἐπὶ παραδείγματι τοῦ τόρνου, δὲν συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν δημιουργικῶν καὶ παραγωγικῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἐργάτης, ἀντιθέτως, ὅστις ἐργάζεται εἰς τὸν τόρνον, εἶνε δημιουργὸς ἀξιῶν, κατὰ τὸν Μάρξ. Μόνον ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία εἶνε παραγωγική, οὐδεμία ἄλλη. Αἱ θεωρίαι αὗται ἀποτελοῦν τοὺς σιδηροὺς νόμους τῆς μαρξιστικῆς διδασκαλίας καὶ παραδοξολογίας, δηλαδή, τοῦ συστήματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὡδήγησεν τὸ κομμουνιστικὸν οἰκοδόμημα εἰς τὴν σημερινὴν παταγώδη ἀποτυχίαν. Καὶ ἐρχόμεθα, ἀμέσως, εἰς ἄλλο μαρξιστικὸν πρόβλημα :

Ε΄.—Ἀνταλλαγὴ ἐμπορευμάτων.

Ἐμπόριον καλεῖται ἡ κυκλοφορία τῶν ἀγαθῶν. Ὁ τύπος τῆς ἁπλῆς κυκλοφορίας τῶν ἐμπορευμάτων εἶνε : ἐμπόρευμα—χρῆμα—ἐμπόρευμα. Τοῦτο σημαίνει : πωλῶ διὰ νὰ ἀγοράσω, ἀνταλλάσσω τὸ ἐμπόρευμα μὲ χρῆμα. Τί συμβαίνει, ἐπὶ παραδείγματι, μὲ τὴν τράπεζαν τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ὁ ἐπιπλοποιός ; Ὁ τελευταῖος τὴν πωλεῖ εἰς τὸν ἔμπορον, αὐτὸς δὲ εἰς τὸν τελικὸν ἀγοραστήν, ὅστις γίνεται καὶ ὁ τελευταῖος ἰδιοκτήτης. Λαμβάνει, δηλαδή, τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν μᾶς δεικνύει ὁ ἑξῆς τύπος: ἐμπόρευμα—χρῆμα — ἐμπόρευμα — χρῆμα. Πάντοτε ἀναμιγνύεται χρῆμα εἰς τὴν ἐμπορικὴν αὐτὴν πρᾶξιν. Ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνο τὸ χρῆμα εἶνε παραγωγικόν, τὸ ὁποῖον περιέχεται ἤδη εἰς τὸ ἀντικείμενον ὡς «σχηματισμένη»—«παγωμένη»—καὶ «συσσωρευμένη» ἀξία. Διότι ὁ κατασκευαστὴς ἐπιπλοποιὸς παραδίδει τὴν τράπεζαν ἑτοίμην εἰς τὸν ἔμπορον ἐπίπλων καὶ ἑπομένως, δὲν δύναται πλέον νὰ προστεθῇ ἄλλη ἐργασία. Τὸ ἐμπόρευμα εἶνε καθ᾽ ὅλα ἕτοιμον. Οὕτω, κατὰ τὸν Μάρξ, τὸ ἐμπόριον εἶνε ἄκαρπον—μὴ παραγωγικόν, ὁ δανεισμὸς τοῦ χρή-

ματος ἄκαρπος, ἡ τραπεζιτικὴ μορφή, μὴ παραγωγικὴ — ὅλα δηλ. ὅσα ἀνήκουν εἰς τὴν διαδικασίαν τῶν ἐμπορευμάτων.

Τὸ ἐμπόριον ὅμως πρέπει νὰ πληρωθῇ. Ποῖος ὅμως πληρώνει τὴν κυκλοφοριακὴν αὐτὴν ἐργασίαν; Κανεὶς ἄλλος δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ αὐτήν, ἀπὸ τὴν νέαν ἐκείνην ἀξίαν, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται αὐτομάτως εἰς τὴν οἰκονομίαν, δηλ. ἀπὸ τὰ παραγόμενα ὑπὸ τῆς ζωϊκῆς ἐργασίας πλεονάσματα: ἀπὸ τὴν ὑπεραξίαν. Ἐπακόλουθον τούτου ὅμως εἶνε, κατὰ τὸν Μάρξ πάντοτε, ὅτι δὲν ἐκμεταλλεύεται τὸν ἐργάτην μόνον ὁ ἐργοδότης, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἔμποροι, οἱ ἄνθρωποι τοῦ χρήματος, οἱ συμμετέχοντες εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἐμπορεύματος, οἱ ὁποῖοι πληρώνονται ἀπὸ τὴν ὑπεραξίαν τοῦ ἐργάτου. Ἀκόμη καὶ οἱ ὑπάλληλοι ὅλων αὐτῶν τῶν ἐνδιαμέσων ὀργάνων, δὲν πληρώνονται ἀπὸ τὴν ὑπεραξίαν τοῦ ἐργάτου. Ἀκόμη καὶ οἱ ὑπάλληλοι ὅλων αὐτῶν τῶν ἐνδιαμέσων ὀργάνων, δὲν πληρώνονται ἀπὸ καμμίαν νέαν ἀξίαν, ἀλλὰ πάντοτε ἀπὸ τὴν ὑπεραξίαν τοῦ ἐργάτου. Ἐκ τούτου, ἐξάγει ὁ Μάρξ, τὸ ἑξῆς θεμελιῶδες δίδαγμα, τὸ ὁποῖον αὐτομάτως λύει πλεῖστα ὅσα προβλήματα: ὅτι ὅλα τὰ εἰσοδήματα, εἴτε ἀπὸ τόκους κεφαλαίων προέρχονται, εἴτε ἀπὸ ἐμπορικὸν εἰσόδημα γῆς, πληρώνονται ἀπὸ τὴν ὑπεραξίαν καὶ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ μορφὰς τῆς ὑπεραξίας.

Ἑπομένως ἂν λάβωμεν ὡς δεδομένον, ὅτι μόνον ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία εἶνε παραγωγική, τότε οἱ καπιταλισταὶ δὲν κάμνουν τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τοῦ νὰ διανέμωνται μεταξύ των, τὴν ὑπεραξίαν. Ὁ ἐργοδότης ζῇ ἀπὸ τὴν «ἀπλήρωτη» ἐργασία, ὁ καπιταλιστὴς ἐπίσης, τέλος ὁ καρπούμενος τῶν τόκων τῶν χρημάτων ἐκ τῶν ἐνοικιάσεών του, τῆς ἐφευρέσεώς του ἢ οἱασδήποτε ἄλλης προσόδου, ζῇ ἀπὸ τὴν «ἀπλήρωτη» αὐτὴν ἐργασίαν. Οἱ καπιταλισταί, λέγει ὁ Μάρξ, κατανέμουν αὐτήν, τὴν μὴ «πληρωθεῖσαν» ἐργασίαν μεταξὺ τῶν ἐμπόρων, τῶν ἄλλων παραγόντων τοῦ ἐμπορίου γενικῶς, τῶν χρηματοδοτῶν, τῶν Τραπεζῶν κλπ., ὅλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν εἰς τὴν διανομὴν αὐτῆς τῆς ὑπεραξίας, ἀναλόγως φυσικά, τῆς συμμετοχῆς ἑκάστου εἰς τὸ ἐμπορικὸν κεφάλαιον κάθε ἐργασίας.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅμως ταύτης, τῆς πληρωμῆς, δηλαδή, τῶν προσόδων τοῦ κεφαλαίου ἐκ τῆς ὑπεραξίας κλπ. ὁδηγεῖται ἡ μαρξιστικὴ διδασκαλία εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς θεωρίας της περὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁποία πάλιν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιλύ-

σεως τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ὡς γνωστόν, ἀποτελεῖ τὸ κεφαλαιῶδες μέρος τοῦ μαρξιστικοῦ μύθου.

ΣΤ'.—Λύσις τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος.

Ὅστις πράγματι σκέπτεται τὰς δυνατότητας τῆς λύσεως τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, ὅστις ἀληθῶς ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἐργάτου, πρέπει νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διανομὴν τῆς ὑπεραξίας καὶ τῶν διαφόρων εἰσοδημάτων **μεταξὺ** τῶν ἐργατῶν. Μόνον ἡ ἀφαίρεσις τῶν εἰσοδημάτων ἀπὸ τοὺς καπιταλιστὰς θὰ συντελέσῃ, ὥστε ὅλα τὰ προϊόντα τῶν ἐργατικῶν ὡρῶν, νὰ περιέλθουν εἰς τὸν ἐργάτην, λέγει ὁ Μάρξ καὶ μόνον ἡ ἀφαίρεσις τῶν εἰσοδημάτων ἀπὸ τοὺς καπιταλιστάς, θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, διακηρύσσει ἡ μαρξιστικὴ δημαγωγία.

Αὐτὴ ἡ διδασκαλία διαγράφει τὸν θριαμβευτικὸν δρόμον τοῦ μαρξισμοῦ: τὴν ἀξίωσιν «εἰς πλῆρες συμβόλαιον ἐργασίας διὰ τὸν ἐργάτην». Τί σημαίνει ἡ μαγευτικὴ αὕτη λέξις; Ἐὰν διεισδύσῃ κανεὶς εἰς τὴν μαρξιστικὴν σκέψιν, θ' ἀνακαλύψῃ ὅτι, εἰς τὸ βάθος τοῦ συστήματος καὶ τῶν προθέσεών της ἡ ἰδία πάντοτε σκέψις κυριαρχεῖ, ἀδιαφόρως ἂν αὕτη φραστικῶς μόνον, διατυποῦται: ὡς «λύσις τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος». «δήμευσις τοῦ εἰσοδήματος», «δικαίωμα εἰς πλῆρες ἐργατικὸν συμβόλαιον».

Καὶ ἀκόμη κάτι ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς παραγωγῆς. Μὴ παραγωγικὴ εἶνε κάθε ἐργασία, ἡ ὁποία δὲν παράγει ὑλικὰ πράγματα. Μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνονται καὶ ἀσχολούμενοι εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐργάται. Οἱ πτωχοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, κατὰ τὸν Μάρξ, εἶνε ὑποχρεωμένοι νὰ ζοῦν ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν συντρόφων των ἢ ἀπὸ ἐλεημοσύνην. Ἐπίσης ὁ ἐργοδότης δὲν εἶνε παραγωγικός, διότι δὲν ἐργάζεται εἰς τὸν τόρνον, ὅπως ὁ τεχνίτης, οὔτε μίαν ὥραν τῆς ἡμέρας. Ἄγονον τέλος εἶνε, τὸ εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα κεφάλαιον. Ὅλα αὐτὰ ὅμως εἶνε σοβαρὰ ζητήματα. Μία μηχανή, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν εἶνε παραγωγική, διότι ἡ ἀξία της ὑπολογίζεται —«εἰσέρχεται»— εἰς τὰ ἐμπορεύματα, ἅτινα παράγει αὕτη καὶ ἡ ἐξόφλησίς της ἀποτελεῖ ζήτημα ἁπλουστάτου λογιστικοῦ ὑπολογισμοῦ. Καὶ τὸ χρῆμα δὲν εἶνε παραγωγικόν, διότι ἡ χρῆσις του δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ τὰ ἕτοιμα ἐμπορεύματα εἰς ἄλλα τοιαῦτα καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς αὐτὰ νέαν ἐργασίαν.

Αὐτὸ εἶνε τὸ οἰκοδόμημα τῶν ἰδεῶν τοῦ Μάρξ, ἐπὶ τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα ἐθίξαμεν. Τώρα, ἄς ἴδωμεν τὸ ἕτερον τμῆμα τῆς διδασκαλίας του.

Ζ΄. – Θεωρία τῆς «συσσωρεύσεως».

Ὁ καπιταλιστὴς δὲν καταναλίσκει ὁλόκληρον τὴν ὑπεραξίαν, τὴν ὁποίαν ἀποφέρει τὸ κεφάλαιον. Ὁ κανὼν ἐπιβάλλει τὴν μετατροπὴν τῆς ὑπεραξίας, ἢ τουλάχιστον ἑνὸς μέρους αὐτῆς, εἰς κεφάλαιον.

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς ὑπεραξίας εἰς κεφάλαιον, ὀνομάζεται **συσσώρευσις** τοῦ κεφαλαίου. Τὸ βιομηχανικὸν κεφάλαιον «συσσωρεύεται», συγκεντροῦται διὰ τῆς συνενώσεως, ἀπορροφήσεως ἢ συμπτύξεως τῶν ἐργοστασίων καὶ τῆς δημιουργίας τῶν βιομηχανικῶν τράστ. Οὕτω, ἐνῷ πρότερον ἐχρησιμοποιοῦντο 1000 ἐργάται εἰς τὰ δύο ἐργοστάσια, σήμερον ἐξαρκοῦν, διὰ τὴν αὐτὴν παραγωγήν, μόνον 800 ἐργάται. Ἑπομένως, ἡ συσσώρευσις τῶν κεφαλαίων καὶ ἡ συγκέντρωσις, σύμπτυξις ἢ τραστοποίησις τῶν ἐργοστασίων, σημαίνει μετατροπὴν εἰς δύναμιν ἐργασίας καὶ ἀλλαγὴν τῆς ἀξίας τοῦ κεφαλαίου, ἐντὸς τῆς παραγωγῆς.

Μετατρέπεται δηλ. διαρκῶς, ἀπὸ σταθερὸν κεφάλαιον, εἰς μεταβλητόν, ὁ δὲ Μάρξ ἀποκαλεῖ τοῦτο μεταβλητὸν μέρος τοῦ κεφαλαίου ἢ μεταβλητὸν κεφάλαιον. Ὅταν ὁ ἐργοδότης ἀποκομίσῃ ἀρκετὰ κέρδη. τότε θὰ ἀπολύσῃ ἐργάτας καὶ θὰ ἀγοράσῃ μηχανάς, διότι, διὰ τῶν μηχανῶν δύναται νὰ παραγάγῃ εὐθηνώτερα προϊόντα. Τὶ θὰ συμβῇ ὅμως τότε : ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις θὰ δυσχεράνῃ αὐτὴν εἰς τὴν μικροτέραν καὶ τελικῶς θὰ ὁδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν καταστροφήν, καὶ αὐτὴ πάλιν ἡ ἰδία θὰ ὑποστῇ τὴν αὐτὴν τύχην, ὅταν ἐμφανισθῇ ἄλλη μεγαλυτέρα οἰκονομικὴ ὀργάνωσις ἡ ὁποία θὰ ἀπορροφήσῃ αὐτὴν καὶ ὅλας τὰς μικροτέρας. Καὶ οὕτω, θὰ φθάσῃ ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν εἷς μικρὸς ἀριθμὸς μεγάλων κεφαλαιούχων, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν κολοσσιαίων ἐργοστασίων, θὰ θέσουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, τὸ σύνολον τοῦ προλεταριάτου.

Εἶνε δὲ γνωστὴ ἡ προφητεία τὴν ὁποίαν ἐξαγγέλει ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, τὸ κομμουνιστικὸν μανιφέστον : ὅταν πλέον τὰ πράγματα φθάσουν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ τὸ κεφάλαιον συγκεντρωθῇ εἰς ἐλαχίστας χεῖρας, τότε ἡ νέα κοινωνία θὰ ἀνατι-

νάξῃ εἰς τὸν ἀέρα τὴν παλαιὰν ἀθλιότητα. Ἡ ὥρα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας θὰ ἔχῃ σημάνῃ. Τότε ἡ μᾶζα τοῦ προλεταριάτου θὰ εἰπῇ: τὰ παραγωγικὰ μέσα ἔχουν συγκεντρωθῆ εἰς ἐλαχίστας ἐπιχειρήσεις, ὅλα εἶνε «συσσωρευμένα» καὶ δὲν χρειάζεται τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ καταλάβωμεν ἡμεῖς, οἱ προλετάριοι, τὴν θέσιν τῶν ἰδιοκτητῶν. Ὁλόκληρος ἡ διαδικασία τῆς παραγωγῆς, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἔχει ἄριστα διοργανωθῆ, ὥστε εἰς ἡμᾶς, τοὺς προλεταρίους, ἀνήκει ὁ ρόλος νὰ δώσωμεν εἰς τὴν πραγματικὴν αὐτὴν κατάστασιν, τὴν νομικὴν μορφὴν τοῦ κομμουνισμοῦ. Ὀφείλομεν , ἐξακολουθεῖ τὸ μανιφέστον, νὰ ἀπογυμνώσωμεν τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν δικαιωμάτων των καὶ νὰ λάβωμεν ὑπὸ τὴν κατοχήν μας, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς. Τότε, θὰ ἐπακολουθήσῃ ἀμέσως ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὸν ὁριστικὸν ἀφανισμὸν τῆς παλαιᾶς ἰδιοκτησίας.

Ἐδῶ ἔχομεν μίαν ἀκόμη σκανδαλιστικὴν σκέψιν τοῦ μαρξισμοῦ. Λέγει: δὲν εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ποθεῖ τὸν καμμουνισμόν, ἀλλὰ ἀποτελεῖ οὗτος φυσικὸν νόμον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ εἶνε ἀναγκαῖος ἀκριβῶς ὅπως τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἀποκαλοῦν δὲ ταῦτα, «ἐξελικτικὴν θεωρίαν» καὶ «ματεριαστικὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας».

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ἰδού, ἐν ὀλίγοις, ἡ σειρὰ τῶν σκέψεων καὶ τὸ νῆμα τῶν ἰδεῶν τοῦ μαρξισμοῦ. Ἀνελύσαμεν μόνον τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ μαχητικοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον ἀνύψωσε τὸν μαρξισμὸν εἰς παγκόσμιον δύναμιν, ὑποτιμωμένην, δυστυχῶς, σήμερον ἀκόμη, παντοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἐξαίρεσιν μόνον ἀποτελοῦν οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι καὶ διανοούμενοι οἱ ὁποῖοι, πρὸς διαφώτισίν των, μελετοῦν τὸ μαρξιστικὸν πείραμα, ὅπως ἐφαρμόσθη εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν καὶ ὅπου ἡ φρικιαστικὴ εἰκὼν τῆς καταστροφῆς, δίδει σκληρὸν μάθημα εἰς τοὺς μαρξιστάς.

Πρέπει ἐξ ἄλλου, νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ μαρξισμὸς ἀποτελεῖ ἕνα οἰκοδόμημα μὲ ὀξυτάτας καὶ δημαγωγικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἀνεπήδησαν σχεδὸν ὅλαι, ἐκ τῶν ἀστικῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν τοῦ Σμὶθ καὶ Ρικάρντο. Αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερο ἐπιχείρημα τοῦ Μάρξ, ὅτι δηλαδή, οὗτος ἐχρησιμοποίησε, αὐτὰς ταύτας τὰς ἀστικο-λιμπερολιστικὰς οἰκονομικὰς ἰδέας, διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς ἐργάτας, ὅτι μόνον διὰ τοῦ κομμουνισμοῦ θὰ ἐλευθεροῦντο ἀπὸ τὸ ἐκμεταλλευτικὸν σύστημα, τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Δὲν πρέπει συνεπῶς, νὰ ριψοκινδυνεύσωμεν διαφόρους κρίσεις—ἀρκετὰ διαδεδομένας εἰς τὰ ἀστικὰ κράτη—ὅτι δῆθεν ὁ μαρξισμὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς θεωρητικῆς καταρρεύστως. Ἡ ἀνυπομονησία μας αὕτη, δὲν θὰ ἐφανέρωνε τίποτε ἄλλο, εἰμὴ ἐπιπολαιότητα καὶ θὰ ἀπετέλει μέγα σφάλμα.

Ἡ θεωρία τοῦ Μὰρξ δὲν καταρρέει, ἐφ᾽ ὅσον οἱ ἀντίπαλοί της ἐξακολουθοῦν νὰ πλανῶνται ἐπὶ τῆς ἰσχύος της καὶ δὲν καταπολεμοῦν αὐτὴν διὰ τῶν ἰδίων θεωρητικῶν μέσων.

Πιστεύω, ὅτι τίθεται ὡς καθῆκον πλέον, τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων, νὰ ἐρευνήσουν τὸ πρόβλημα τοῦ μαρξισμοῦ ἀντλοῦντες τὰ ἐπιχειρήματά των ἀπὸ ἐντελῶς νέας ἐπιστημονικὰς πηγάς.

Διότι ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, σήμερον δὲν ἔχει ἀναληφθῆ καμμία προσπάθεια, παρ' ὅλην τὴν εὐνοϊκὴν ψυχολογικὴν ἀτμόσφαιραν. Καὶ ὁ λόγος εἶνε ἀρκετὰ εὐνόητος. Οἱ ἐπιστήμονες καὶ μορφωμένοι, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰς οἰκονομικὰς καὶ καινωνικὰς ἐπιστήμας, ἀναχωροῦν, λόγῳ τῆς μέχρι τοῦδε ἐπιστημονικῆς των καὶ ἰδεολογικῆς μορφώσεως, ἀπὸ τὰς λιμπεραλιστικὰς ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, ἀπετέλεσαν τὰς βάσεις τοῦ μαρξισμοῦ. Ὅλοι σχεδόν, ἄλλοι συνειδητὰ καὶ ἄλλοι ἀθέλητα, ἤντλησαν τὰς θεωρητικάς των γνώσεις ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς σχολῆς τοῦ Σμὶθ-Ρικάρντο, χωρὶς νὰ θέσουν ποτὲ τὴν διδασκαλίαν αὐτήν, ὑπὸ αὐστηροτέραν κριτικήν. Ἐπίσης ὅλαι αἱ ἀπόπειραι τῶν ἄλλων σχολῶν—ἰδία τῆς ἱστορικῆς—νὰ ἀνατρέψουν τὰς λιμπεραλιστικὰς θεωρίας, ἄφησαν τὸν μαρξισμὸν ἄθικτον.

Ἄνευ ὅμως θεωρίας, εἶνε ἀδύνατον νὰ καταπολεμηθῆ, εἷς τόσον ἄριστα ἐξωπλισμένος ἐχθρός.

Διὰ τοῦτο, ἂς ἐξετάσωμεν τὸ θεωρητικὸν σύστημα τῆς μαρξιστικῆς διδασκαλίας μίαν εἰσέτι φοράν. Καί, κατὰ πρῶτον, θὰ ἐρευνήσωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπορεύματος.

Ἐμπόρευμα, κατὰ τὸν Μάρξ, εἶνε πρῶτον: πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἱκανοποιεῖ ὁποιανδήποτε ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου καὶ δεύτερον, πρᾶγμα ἀνταλλασσόμετον μετ' ἄλλου πράγματος. Δηλαδή, τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ἐννοιῶν τούτων εἶνε: ὅτι ἀντιπροσωπεύουν προϊόντα ἐργασίας. Ἀλλ' ὅπως ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν, ἡ ἀρχή, ὅτι μόνον ἡ χειρονακτικὴ ἐργασία εἶνε παραγωγική, παραμένει, διὰ τὸν μαρξισμόν, ἱερά.

Ἐφαρμόζοντες ὅμως τὴν ἀρχὴν ταύτην εἰς τὴν πρᾶξιν καταλήγωμεν εἰς τὰ ἑξῆς περίεργα καὶ ἐξωφρενικὰ συμπεράσματα: ὁ ἐργάτης τοῦ βιομηχανικοῦ ἐργοστασίου, ὁ χειριζόμενος τὰς μηχανὰς εἶνε παραγωγικός, ἀλλὰ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, ὁ μηχανικός, ὁ ἐργοστασιάρχης, ἢ ὁ ἐφευρέτης τῆς μηχανῆς, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλει ὁ ἐργάτης τὴν ἐργασίαν του. Διότι, λέγουν, ἡ ἐργασία ὅλων τούτων δὲν παράγει ἀγαθά.

Ἀλλὰ αὐτὸ εἶνε τελείως παράλογον καὶ ἐκεῖ ἀνευρίσκεται τὸ σαθρὸν τῆς διδασκαλίας περὶ παραγωγικῆς ἢ μή, ἐργασίας. Ὁ Μὰρξ ἀναχωρεῖ ἀπὸ ἐντελῶς πρωτογόνους ἰδέας, τὰς ὁποίας ὅμως πρὸ 100 ἐτῶν ὁ Ἄδαμ Μύλλερ καὶ ὁ Λὶστ εἶχον ἀνατρέψει, καθορίσαντες α') ποία ἐργασία εἶνε παραγωγικὴ καὶ β') διατὶ ἡ

πνευματικὴ ἐργασία γενικῶς, κατατάσσεται καὶ αὐτὴ εἰς τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν.

Ἂς συγκρίνωμεν δύο παραδείγματα: ἕνα μουσικὸν τεμάχιον καὶ ἕνα ποτόν. Τὸ ποτὸν ἱκανοποιεῖ μίαν «ἀνάγκην», μᾶς λέγει ὁ Μάρξ. Ἀλλὰ μήπως τὸ παιζόμενον μουσικὸν τεμάχιον τοῦ μουσουργοῦ, δὲν ἱκανοποιεῖ καὶ αὐτό, μίαν ἄλλην ἀνάγκην: Δηλ. καὶ τὸ παιζόμενον μουσικὸν τεμάχιον ὁδηγεῖ πρὸς ἕνα σκοπὸν—ἱκανοποίησιν ἀνθρωπίνης ἀνάγκης—ὅπως ἀκριβῶς τὸ ποτόν. Μάλιστα ἡμεῖς παραδεχόμεθα, ὅτι τὸ πνευματικὸν ἔργον εἶνε κατὰ πολὺ ἀναγκαιότερον καὶ ἀνώτερον, οἱασδήποτε ἄλλης ἐργασίας. Ἐπανέρχομαι καὶ πάλιν εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ ἐργάτου τῆς μηχανῆς ἐργοστασίου καὶ τοῦ ἐφευρέτου τῆς μηχανῆς αὐτῆς. Ὁ ἐφευρέτης μηχανικός, ὁ ὁποῖος κατασκεύασε τὴν μηχανὴν καὶ παρέδωσεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς σχέδια, εὑρίσκεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὄπισθεν τοῦ ἐργαζομένου ἐπὶ μηχανῆς ἐργάτου, λέγων: τώρα πρέπει νὰ στρέψῃς τὸν τάδε μοχλὸν καὶ τώρα νὰ κάμῃς αὐτὴν τὴν κίνησιν εἰς τὸ τάδε μηχάνημα κλπ. Ὅλα δηλαδὴ αὐτά, ἔχουν περιγραφῆ εἰς τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ ἐφευρέτου-κατασκευαστοῦ τῆς μηχανῆς ἐπακριβῶς καὶ ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ὁ ἐργάτης διὰ νὰ κατευθύνῃ ὀρθῶς τὴν μηχανήν του. Εἰς τρόπον ὥστε, τελικῶς, δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ ἐργάτου τῆς μηχανῆς ἐκείνη ἡ ὁποία παράγει, ἀλλὰ τοῦ μηχανικοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, κατευθύνει τὴν χεῖρα τοῦ ἐργάτου. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ ἐργασία τοῦ μηχανικοῦ, εἶνε παροῦσα καὶ ἀπαραίτητος εἰς κάθε κίνησιν τῆς μηχανῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων παραγόντων—μηχανικοῦ καὶ ἐργάτου—ἀντιστρέφεται ὡς ἑξῆς: ἡ πνευματικὴ ἐργασία εἶνε ἡ καθοδηγοῦσα—ἡ πρωτεύουσα—ἡ δὲ χειρωνακτική, ἡ καθοδηγουμένη—ἡ δευτερεύουσα.

Ὅταν ὅμως ἐξετάσωμεν τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς, τότε παρατηροῦμεν ὅτι λαμβάνει ἐν τῷ συνόλῳ του, ἄλλην μορφὴν καὶ νέαν ἐσωτερικὴν συγκρότησιν. Τώρα δὲν εἶνε παραγωγικαὶ μόνον αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες. Συνεργάζονται καὶ παράγουν ἐξ ἴσου—ἂν ὄχι περισσότερον—οἱ πνευματικοὶ ὁδηγοί, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ σχέδια καὶ τὰς ἰδέας των, ἀναμιγνύουν τὴν ἐργασίαν των μὲ τὸν μόχθον τῶν ἐργατῶν καὶ ἀξιοποιοῦν—ρευστοποιοῦν — τὰ πνευματικά των προϊόντα, ἄνευ τῶν ὁποίων ὁ ἐργάτης, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ. Αἱ ἰδέαι

τοῦ ἐφευρέτου, τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ μηχανικοῦ, τῶν ὑπαλλήλων κλπ. διοχετεύονται καὶ «μεταμορφώνονται», διὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἐργάτου, εἰς «κοινὴν δημιουργικὴν καὶ παραγωγικὴν ἐργασίαν». Ἡ ἄποψις ὅμως τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς συνθέσεως καὶ τῆς πορείας τῆς διαδικασίας τῆς παραγωγῆς, κλονίζει ἐκ βάθρων, δι' ἑνὸς μόνον κτυπήματος, τόσον τὴν διδασκαλίαν τῆς ὑπεραξίας τοῦ Μάρξ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπεραξίαν, αὕτη δὲν θὰ ἦτο δυνατή, ἄνευ τῆς προεργασίας τοῦ ἐφευρέτου, τοῦ μηχανικοῦ κλπ. ἡ ὁποία εἶνε ἀναγκαία καὶ συνεχίζεται μελλοντικῶς, διὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἐργάτου. Εἶνε ἀπολύτως ἄδικον καὶ παράλογον νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ τῆς προεργασίας καὶ τῆς ζωϊκῆς τοιαύτης, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ Μάρξ, διότι ἡ χειρωνακτικὴ προσπάθεια, εἶνε προϊὸν καὶ δημιούργημα παλαιοτέρας ἐργασίας ἄλλων, τῶν ὁποίων τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν χρησιμοποιοῦμεν, κατὰ τὴν σημερινὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα, ὡς ἕνα πολύτιμον ζωντανὸν καὶ δημιουργικὸν κεφάλαιον. Ἐὰν μάλιστα θελήσωμεν νὰ κρίνωμεν, κατ' ἀξίαν, τὰς διαφόρους αὐτὰς φάσεις τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παραχωρήσωμεν τὴν πρώτην καὶ σοβαρωτέραν θέσιν εἰς τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν. Ταξιδεύοντες ἐπὶ παραδείγματι δι' ἀτμοπλοίου, χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἐργασίαν—δωρεὰν μάλιστα—τοῦ ἐφευρέτου τῆς πυξίδος, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἀδύνατος ὁ πλοῦς τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν.

Ἔπειτα, ἡ ὑπεραξία αὕτη—δημιουργικὴ προεργασία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἀποζημιώνεται καθόλου. Ἐὰν λοιπόν, ὁμιλῶμεν διὰ τὴν «ἀπλήρωτη» ἐργασίαν, πρὸ παντὸς πρέπει νὰ σκεφθῶμεν τοὺς μυρίους ἐφευρέτας, μηχανικοὺς καὶ ἐπιχειρηματίας, οἱ ὁποῖοι πρὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἐφεύρεσιν, κατασκευὴν καὶ τελειοποίησιν τῶν σημερινῶν μηχανῶν, νὰ ἀποδώσωμεν δηλαδή, τὴν προσήκουσαν τιμὴν εἰς τοὺς πρωταργικοὺς δημιουργοὺς τοῦ σημερινοῦ οἰκονομικοῦ πλούτου.

Ἀσφαλῶς σφετεριζόμεθα «ἀπλήρωτη ἐργασία». Ἀλλ' ὄχι τῶν ἐργατῶν, εἰμὴ μόνον ἐκείνων τῶν δημιουργικῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων αἱ σκέψεις βοηθοῦν ἀποτελεσματικῶς, τὴν ἰδικήν μας σημερινὴν ἐργασίαν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τῆς μαρξιστικῆς διδασκαλίας περὶ «ὑπεραξίας», ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων, ἡ ἀναγκαιότης

καὶ ὠφέλεια τῆς προγενεστέρας πνευματικῆς ἐργασίας, κατὰ τὴν σημερινὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῆς. Ἀναγνωριζομένης ὅμως τῆς προηγουμένης πνευματικῆς ἐργασίας, ὡς παραγωγικῆς, φθάνομεν εἰς τὸ λογικὸν συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ μηχανικοῦ, τοῦ κεφαλαιούχου, τῆς Τραπέζης, τοῦ ἐμπόρου, τοῦ ἐπιστάτου καὶ τοῦ ἐν γένει προσωπικοῦ μιᾶς ἐπιχειρήσεως, εἶνε ἐξ ἴσου παραγωγική, ὅπως ἡ τοῦ ἐφευρέτου καὶ τοῦ ἐργάτου. Οὕτω ὅμως, ἀναλύοντες περαιτέρω τὴν ἔννοιαν τοῦ «πνευματικοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ προϊόντος καὶ τοῦ ἐμπορεύματος» καὶ ἐφαρμόζοντες αὐτὴν ἐφ' ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἐπιτυγχάνομεν τὴν ταυτόχρονον ἀνατροπήν, ὅλου τοῦ θεωρητικοῦ μαρξιστικοῦ οἰκοδομήματος, περὶ «παραγωγικῆς ἐργασίας», «ὑπεραξίας» καὶ συσσωρεύσεως τῶν ἀγαθῶν». Ἀπαραίτητον ὅμως θὰ ἦτο, νὰ προστεθῇ τοῦτο: ὅτι τεραστία καὶ τραγικὴ ἀδικία, ἐκυριάρχησεν ἐπὶ δεκαετηρίδας ὁλοκλήρους, εἰς βάρος τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἀγνοούντων κυριολεκτικῶς τὸν ἀποφασιστικὸν ρόλον των εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς παραγωγῆς. Καὶ ὅτι ὁλόκληρος αὐτὴ ἡ ἀδικία—πρέπει νὰ τονισθῇ—ἐζημίωσε, τόσον τοὺς πνευματικοὺς συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς, ὅσον τοὺς παραπλανηθέντας ἀπὸ δελεαστικὰ συνθήματα ἐργάτας καὶ τὴν ὅλην ἐθνικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ ἀδυναμία τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς «ὑπεραξίας», καταφαίνεται καὶ ἐξ ἄλλης πλευρᾶς. Ἡ ἔννοια τῆς ὑπεραξίας εἶνε σφαλερὰ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται, εἶνε ψευδὴς—δηλ. ὁ ἀριθμὸς τῶν ὡρῶν, αἵτινες δέον νὰ καθορίζουν τὴν ἀξίαν. Γενικῶς, ἡ θεωρία περὶ «ἀξίας» ἀπὸ μακροῦ ἔχει καταπέσει καὶ οὐδεὶς ἐπιστήμων ὑποστηρίζει σήμερον, τὴν περίφημον, περὶ «ἐργασίας» διδασκαλίαν τοῦ Μὰρξ. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα, ἡ πρωτόγονος περὶ ἀξίας θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ, παρεισέφρυσε, ὑπὸ ἐντελῶς κομμουνιστικὴν μορφὴν εἰς τὰ περισσότερα σημερινὰ συγγράμματα τῆς παλιτικῆς οἰκονομίας, ἐπηρεάσασα τὰς ἐννοίας περὶ «παραγωγῆς» καὶ «κεφαλαίου».

Ἂς ἴδωμεν ὅμως. Ὁ Μὰρξ λέγει, ὅτι τρία εἶναι τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαραίτητα, πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορεύματος 1) ἡ πρόσοδος τοῦ κεφαλαίου, 2) τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ ἐργάτου, δηλ. τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα ὑλικὰ ἀγαθὰ διὰ τὴν συντήρησιν τούτου καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ 3) ἡ προκύπτου-

σα διαφορά, ἡ ἀποκαλουμένη «ὑπεραξία». Καὶ πάλιν ἐδῶ ἀνακαλύπτομεν τὴν καταγωγὴν τῆς θεωρίας αὐτῆς, πηγάζουσαν ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν θεωρίαν τοῦ Σμὶθ καὶ Ρικάρττο, τὴν ὁποίαν διέδοσαν οἱ συγγραφεῖς-οἰκονομολόγοι ὅλου τοῦ κόσμου, ὑπὸ διαφόρους, ἐννοεῖται, ἐπιστημονικὰς διατυπώσεις.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην, ὅταν εἷς ἄνθρωπος, διὰ τῆς ἐργασίας του, παράγει προϊόν τι, κατὰ τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους, δὲν περιέρχεται ὁλόκληρον τὸ κέρδος εἰς τὴν κατοχήν του, ἀλλ' ἓν μόνον μέρος, τοῦ ὑπολοίπου διοχετευομένου ὑπὸ μορφὴν εἰσοδήματος, εἰς τὸν κεφαλαιοῦχον, εἰς τὴν ὑπεραξίαν, εἰς τόκους τῶν κεφαλαίων κλπ. Ὅταν λοιπόν, διατηρήσωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, τὴν εἰκόνα τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, τότε θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἶνε ἀδύνατον εἷς ἄνθρωπος μόνος καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνον νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παραγωγὴν προϊόντων. Θὰ ἦτο τερατῶδες νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι ὁ ἐργάτης τῆς μηχανῆς τοῦ ἐργοστασίου δύναται νὰ ἐργασθῇ «μόνος» καὶ χάριν τοῦ «ἑαυτοῦ του». Ὄχι! Διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐργασθῇ οὗτος, πρέπει νὰ συμβάλλουν, διὰ τῆς ἐργασίας των, ὁ μηχανικός, ὁ ἐφευρέτης, ὁ ἐπιχειρηματίας, ὁ ἐργοδηγός, ὁ λογιστής, ὁ κλητὴρ τοῦ ἐργοστασίου, τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον, τὸ ἐξωτερικόν, ἑκατοντάδες βοηθητικῶν ἐπιχειρήσεων, πρὸ τῆς παραγωγῆς, διὰ τῆς παροχῆς πρώτων ὑλῶν ἢ μετὰ τὴν παραγωγήν, διὰ τὴν κατανάλωσιν τοῦ ἐμπορεύματος. Γενικῶς, ἀποτελεῖ οὐτοπίαν καὶ εἶνε ἐσφαλμένη ἡ σκέψις, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται μόνος καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του ἀποκλειστικῶς, νὰ παραγάγῃ προϊόντα, στηριζόμενος εἰς τὸ ἐπιχείρημα —σαθρὸν καὶ παράλογον— ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας του «ἐξώφλησε» τοὺς πάντας, ὅλους τοὺς προγενεστέρους λογαριασμούς τους.

Κατόπιν τούτου, ἡ θεωρία περὶ κέρδους καὶ «συμψηφισμοῦ» τούτου, πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ ἐντελῶς ἄλλης πλευρᾶς. Ἐφ' ὅσον ὁ ἐργάτης τῆς μηχανῆς, δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ μόνος του, σημαίνει ὅτι αἱ 6 ὧρες τῆς ἐργασίας του δὲν «τοποθετοῦνται» μόνον εἰς τὰς στροφὰς τῆς μηχανῆς του.

Μέσα εἰς αὐτὰς τὰς 6 ὥρας, ἐνυπάρχει παντὸς εἴδους ξένη ἐργασία, τοῦ ἐφευρέτου τοῦ κατασκευαστοῦ, τοῦ ἐπιχειρηματίου, κλπ. Συνεπῶς, δὲν ὑπάρχει κέρδος ἀνῆκον ἀποκλειστικῶς εἰς ἕνα μόνον δημιουργὸν προϊόντων, ἀλλὰ εἰς σύνολον ἀνθρώπων,

συνεργατῶν καὶ μελῶν» μιᾶς ὁλότητος, ἑνὸς ἀδιασπάστου συνόλου.

Εἰς τὴν οἰκονομίαν πρωταρχικὸν εἶνε τὸ σύνολον καὶ δευτερεῦον τὸ κάθε μέλος χωριστὰ καὶ ὁ κάθε συντελεστὴς τῆς οἰκονομικῆς δράσεως. Ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ ἄτομον μόνον, εἶνε ἀδύνατον νὰ δημιουργήσῃ τι «αὐτοτελῶς», ἀλλ' ἐπιτυγχάνει τοῦτο, μόνον ὡς «μέλος» τοῦ συνόλου καὶ μόνον ὡς τοιοῦτον. Ἡ μαρξιστικὴ θεωρία, θεοποιοῦσα τὸ ἄτομον, εὑρίσκεται μακρὰν τῆς πραγματικότητος καὶ διὰ τοῦτο συνετρίβη παντοῦ, ὅπου ἐπεχείρησε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὰς ἐξωφρενικὰς ἀρχάς της. Ἄς ἔλθωμεν ὅμως, εἰς ἓν ἄλλο θέμα:

—Ἐκμετάλλευσις

Θὰ θίξωμεν, φυσικά, τὸ ζήτημα τῆς περιφήμου «ὑπεραξίας». Τὸ «εἰσόδημα» δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ἐργασία καὶ ἡ προσπάθεια τῶν ἡγετῶν, ἐφευρετῶν, μηχανικῶν, κεφαλαίου καὶ ὅλων τῶν ἄλλων συντελεστῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, εἶνε μεγαλυτέρας ἀξίας τῶν ἄλλων παραγόντων—ἐργατῶν, γραφέων κλπ. Πᾶσα ἐργασία τῶν ἡγετῶν, προάγει τὸ εἰσόδημα τῶν λοιπῶν καὶ οὐδέποτε βλάπτει ἢ ἐλαττώνει τοῦτο. Αὐτὴ εἶνε ἡ μορφὴ τοῦ συστήματος παραγωγῆς πλὴν τῶν καταχρήσεων αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνατρέπουν τὴν ἀρχὴν — ἡ ὁποία, παραχωροῦσα τὸ ἀναγκαῖον εἰσόδημα εἰς τοὺς ἡγέτας τῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν προκαλεῖ ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐνίσχυσιν τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἄλλων. Δηλαδή, ἀποδεικνύει διὰ μίαν εἰσέτι φοράν, τὴν σαθρότητα καὶ τὸ παράλογον τῆς, περὶ ὑπεραξίας, μαρξιστικῆς θεωρίας.

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ δώσωμεν μίαν ἐξήγησιν. Θὰ ἦτο ἀντίθετον πρὸς τὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας ὑποστηρίζομεν, νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτομικιστικοῦ συστήματος τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, ὡδήγησε ἕνα μέγα μέρος τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν καταστροφήν. Ἀλλὰ νὰ ὁμιλῶμεν πάλιν περὶ καταχρήσεων τῆς «ὑπεραξίας» καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν «μισθωτῶν σκλάβων», ὅπως θέλει ὁ μαρξισμός, εἶνε ἄδικον καὶ αὐθαίρετον. Ὄχι. Αἱ ζημίαι τὰς ὁποίας ἐπιφέρει ὁ καπιταλισμὸς εἶνε βαθύτεραι, εἰς βάρος τόσον τῶν ἐργατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐργοδοτῶν. Κυρίως ὅμως τῶν ἐργοδοτῶν, διότι ἡ ἀβεβαιότης καὶ αἱ διακυμάνσεις

τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος ἠπείλουν καθημερινῶς τοὺς ἐργοδότας. Οὐδεὶς ἦτο εἰς θέσιν νὰ καθησυχάσῃ αὐτούς, ὅτι ἡ ἀνθοῦσα σήμερον ἐπιχείρησίς των, δὲν θὰ σταματήσῃ αὔριον, ἐξ αἰτίας μιᾶς νέας ἐφευρέσεως. Τὸ αὐτὸ ἴσχυε καὶ διὰ τὸν εἰδικευμένον καὶ πεπειραμένον ἐργάτην, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὸ βοηθητικὸν προσωπικὸν καὶ τὸν χειρώνακτα. Ἡ ἀδυναμία τοῦ καπιταλισμοῦ, νὰ συνδέσῃ ἀναμεταξύ των, πνευματικῶς—ἐσωτερικῶς— τὰς κεχωρισμένας δυνάμεις, ἀπετέλει τὸ μεγαλείτερον ἐλάττωμα τοῦ συστήματος καὶ κατέληγε πάντοτε εἰς βάρος τῆς ἰδίας αὐτοῦ σταθερότητος. Σήμερον, μόνον μία θεραπεία ὑπάρχει ἡ ἑξῆς: μία νέα διάταξις τῆς οἰκονομίας. Ἐναντίον τῆς ἀτομικιστικῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, μόνον ἡ σωματειακὴ ἀνασύνθεσις τῶν οἰκονομικῶν δυνμάεων, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ πειθαρχειμένου καὶ ἐθνικοῦ κράτους, δύναται ἐπιτυχῶς νὰ ἀντιστρατευθῇ. Διότι ἡ λιμπεραλιστικὴ ἀτομικιστικὴ σκέψις εἶνε αἰτία—χθὲς καὶ σήμερον—τῶν καταστροφῶν τῆς οἰκονομίας. Αὐτὴ ἡ ἰδία ἡ ἄποψις ἐκυριάρχει ὅταν διεκήρυττε: κάθε οἰκονομία, ἂς φροντίσῃ, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων της. Καὶ αὐτὴν τὴν ἀδυναμίαν ἐξεμεταλλεύθη αἰσχρότατα ὁ μαρξισμός.

Ἐφ᾽ ὅσον λοιπόν, οἱ διανοούμενοι καὶ οἱ οἰκονομολόγοι θεωρητικοὶ καὶ μή, δὲν ἀντιληφθοῦν, ὅτι ἡ κραυγὴ διὰ τὴν ἀνεξαρτοποίησιν κάθε οἰκονομίας καὶ τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμὸν αὐτῶν εἰς τὸ διεθνὲς πεδίον, εἶνε αὐτὴ ἡ σημαία τοῦ μαρξισμοῦ. Καὶ ὅτι ὁ ***ἀτομικισμὸς ἀποτελεῖ τὴν πρωτόγονον πηγὴν τοῦ μαρξισμοῦ,*** τοῦ ὁποίου εἶνε ἀρχέτυπον καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου διεμορφώθη οὗτος, δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ μιᾶς νίκης, ἐναντίον τοῦ μαρξιστικοῦ συγκροτήματος.

Καὶ τώρα ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς:

—Συγκεντρώσεως.

Ἀπὸ μιᾶς καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδος ἦτο ριζωμένη εἰς τοὺς θιασώτας τοῦ λιμπεραλιστικοῦ μαρξιστικοῦ συστήματος, ἡ πεποίθησις ὅτι πλεονεκτεῖ ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις τῆς μικροτέρας καὶ κατὰ συνέπειαν, ἔπρεπε τὰ μέσα παραγωγῆς νὰ περιέλθουν εἰς χεῖρας μιᾶς ὀλιγαρίθμου μειονότητος τῶν κεφαλαιούχων κατὰ τοὺς καπιλιστὰς καὶ λιμπεραλιστάς, τοῦ προλεταριακοῦ κράτους, κατὰ τοὺς

ὀπαδοὺς τοῦ μαρξισμοῦ. Ἐφ' ὅσον ὅμως, ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ κυριαρχῇ, ἂς μὴ βαυκαλιζώμεθα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εὐχερῶς, θὰ ἀποσπασθῇ ὁ ἐργάτης τοῦ μαρξιστικοῦ μύθου, περὶ δικαίας κατανομῆς τῆς περιφήμου «ὑπεραξίας».

Ὅπως ἀπέδειξε μεταπολεμικῶς, ἡ μελέτη τῶν φαινομένων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ δραστηριότητος, δὲν ἦτο παντοῦ, ἡ μεγάλη καπιταλιστικὴ ἐπιχείρησις, ἡ ὀρθὴ καὶ ἐπιτυχὴς μορφὴ τῆς οἰκονομίας. Ὅστις ἐπιμελῶς ἐξετάσῃ, τὴν λειτουργίαν ἑνὸς ὑποκαταστήματος μιᾶς κολοσσιαίας ἐπιχειρήσεως, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι αἱ μεγάλαι οἰκονομικαὶ συγκροτήσεις, δὲν εἶνε αἱ καλύτερον ὠργανωμέναι καὶ αἱ ἱκαναὶ νὰ ἐκπληρώσουν ὅλας τὰς οἰκονομικάς των ὑποχρεώσεις.

Ἐν τούτοις, ἐσυνηθίσαμεν τόσον πολὺ εἰς ἐσφαλμένας σκέψεις, ὥστε δυσκόλως ὁδηγούμεθα πρὸς ἄλλας διεξόδους ἢ λύσεις.

Ὁ Μὰρξ θέλει νὰ στηρίξῃ τὴν οἰκονομίαν ἑνὸς λαοῦ, ἐπὶ τῆς στατιστικῆς, ἐπὶ παραδείγματι πόσα ὑποδήματα χρειάζεται ὁ λαός, πόσα ζεύγη πρέπει νὰ κατασκευάσῃ ἐτησίως καὶ αὐτά, εἰ δυνατόν, εἰς ἑνιαίαν ποιότητα καὶ εἰς ἐλάχιστα μεγάλα ἐργοστάσια. Δὲν ρυθμίζεται ὅμως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἡ οἰκονομία μιᾶς χώρας. Ἡ διαφορὰ τῆς εἰδικότητος τῶν ἀναριθμήτων ἐπιχειρήσεων — μεγάλων, μεσαίων καὶ μικρῶν — ἀναλόγως, δηλαδή, τῶν ἀναγκῶν — ποσότητος καὶ ποιότητος — οὐδόλως μᾶς ὑπόσχεται καθορισμὸν ἑνιαίας τιμῆς, ἔστω καὶ ἂν αὕτη ὑπηγορεύετο ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας κομμουνιστικῆς διοικήσεως.

Πολλοὶ βιομήχανοι καὶ οἰκονομικοὶ ἡγέται πιστεύουν συχνά, ὅτι ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις εἶνε ἡ καλυτέρα. Πόσας ὅμως συμφοράς, δὲν μᾶς ἐπεφύλαξαν οἱ μεταπολεμικοὶ χρόνοι, μὲ τὰ διάφορα τράστ καὶ λοιπὰς κεφαλαιοκρατικὰς συγκροτήσεις! Ἀπεδείχθη ὅτι, ἡ πλουσιωτέρα καὶ μεγαλυτέρα ἐπιχείρησις εἶνε συνήθως ἡ χειροτέρα, διότι ἀγνοεῖ ἢ παραγνωρίζει τὴν δυναμικότητα τοῦ καταναλωτικοῦ παράγοντος καὶ τὴν ἐκδικητικότητα καὶ τὸν φθόνον τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς.

Ἡ προϋπόθεσις λοιπόν, τῆς μαρξιστικῆς σχολῆς, ὅτι τὸ δόγμα τῆς ὑπεροχῆς τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως ἰσχύει, ὡς ὑπέρτατος νόμος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ὑφισταμένη καὶ χρεωκοπήσασα. Ἑπομένως καὶ ἡ θεωρία τοῦ Μάρξ, ἡ πρεσβεύουσα ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς κεφαλαι-

οκρατίας, αἱ βιομηχανίαι καὶ τὰ κεφάλαια θὰ συγκεντρωθοῦν εἰς ὀλίγας μόνον χεῖρας, ἔναντι τῶν ὁποίων θὰ εὑρεθοῦν ἀντιμέτωποι οἱ προλετάριοι, καταπίπτει αὐτομάτως. Ὅπως δὲ ὑποστηρίζει ὁ Sombart, ἡ ὑπεροχὴ τῆς συγκεντρωμένης μεγάλης ἐπιχειρήσεως δὲν εἶναι οὔτε γενικὴ —γεωργία— οὔτε ἀπόλυτος. Ἀπέτυχεν δὲ παταγωδῶς εἰς Σοβιετικὴν Ρωσσίαν, ὅπου ὁ μπολσεβικισμός, καίτοι ἐφήρμοσε τὴν τακτικὴν αὐτὴν εἰς πάντα κλάδον τῆς οἰκονομίας, δὲν κατώρθωσεν, οὔτε τὴν θέσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας νὰ βελτιώσῃ, οὔτε τὸ προλεταριάτον νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν του κομμουνιστικοῦ παραδείσου.

Ἡ ζωὴ —ἂς τονισθῇ διὰ τελευταίαν φορὰν— δὲν ἐπιτρέπει νὰ συμπιεσθοῦν καὶ νὰ ἀποτυπωθοῦν τὰ πάντα εἰς ἑνιαίαν μορφὴν ὅπως πιστεύει ὁ μαρξισμὸς —ἀλλὰ ἑλίσσεται ὑποχωρεῖ, παραμερίζει, διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ δυναμικῶς, παντοῦ καὶ πάντοτε, ὑπὸ νέας καὶ ποικίλλας μορφάς.

ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΜΑΣ

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν, ἐξάγεται σαφῶς τοῦτο: ὅτι δὲν ὠφελεῖ εἰς τίποτε νὰ κατασυντρίψωμεν ἁπλῶς καὶ μόνον τὸν θεωρητικὸν ὁπλισμὸν τοῦ μαρξισμοῦ, διὰ πνευματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μέσων, ἀλλὰ πρέπει ὅλοι ἡμεῖς νὰ πιστεύσωμεν βαθύτατα εἰς τὴν ἀνωτερότητα τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν μαρξισμὸν ἰδεολογίας.

Καθῆκον ἑπομένως, δὲν εἶνε μόνον τῆς ἀπὸ καθέδρας ἐπιστήμης νὰ ἀσχοληθῇ μὲν τὴν διαφώτισιν τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἐπίσης ὑπέρτατον χρέος τῆς πολιτικῆς ἡγέτιδος τάξεως, τῶν ἀρχηγῶν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, τέλος τῶν ἐργατῶν νὰ διαφωτισθοῦν ἐπὶ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους διατρέχει ἡ ὑλικὴ καὶ μορφωτικὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ ἐκ τοῦ μαρξισμοῦ καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν νέαν στροφὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σκέψεως.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν τοῦτον ἐπιτευχθῇ, πάλιν διακρίνομεν ἕνα τεράστιον κίνδυνον, προερχόμενον ἀπὸ τὰς μεγάλας δυσχερείας τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ἡ σημερινὴ πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ἡγεσία, διὰ μίαν ἀποτελεσματικὴν λαϊκὴν διαφώτισιν. Πρὸ τοῦ πολέμου ἦτο εὐχερεστάτη, ἡ μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μορφωμένων ἡγετῶν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, πνευματικὴ διείσδυσις. Σήμερον τὸ ἔργον εἶνε δυσχερέστατον, διότι πολλοὶ ἀρχηγοὶ τῶν ἐργατῶν, παρασυρθέντες καὶ δηλητηριασθέντες ἀπὸ τὸν μαρξισμόν, ἐργάζονται μέσα εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, διαλυτικῶς. Ἐνισχυόμενοι δὲ οὗτοι ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν, κατευθυνομένων καὶ ἐμπνεομένων, ὡς γνωστόν, ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, προβάλλουν διαρκῶς ἐμπόδια εἰς τὸ διαφωτιστικὸν ἔργον τῆς νέας κοσμοθεωρίας.

Διὰ τοῦτο σήμερον, ἔχομεν, εἴπερ ποτε ἄλλοτε, ἀνάγκην νέων δυνάμεων. Δὲν πρόκειται ἁπλῶς περὶ μάχης θεωριῶν. Ὁ ἀγών, φυσικά, διὰ μίαν θεωρίαν, πρέπει νὰ τοποθετῆται πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμήν. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς σήμερον χρειάζεται ἐργασία, σκληρά, ἀδιάκοπος καὶ ἐνθουσιώδης ἐκ μέρους τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν, πρὸς διαφώτισιν τοῦ λαοῦ, χάριν τοῦ νέου ὁλοκληρωτικοῦ κράτους καὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας—μιᾶς ἱστορικῆς ἀληθείας.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ